

Trianon előadás a Középiskolai MTA Alumni program keretében Orosházán

Dr. Ablonczy Balázs: Lehetett volna másképp? Trianon

A Középiskolai MTA Alumni Program keretében 2024. május 28-án előadást tartott az Orosházi Táncsics Mihály Gimnázium és Kollégiumban a történelem munkaközösség közreműködésével és Seres Erzsébet szervezésében Dr. Ablonczy Balázs, az ELTE Bölcsészettudományi Karának egyetemi oktatója (munkáltató: HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, lakóhely: Budapest).

Az előadás címe Lehetett volna másképp? Trianon volt. Az előadás 45 perces volt, 13.10-től – 13.55-ig tartott. Az előadáson az iskola 11. évfolyamos tanulói és történelem tanárai vettek részt (kb. 80 fő).

Az ismert történész a trianoni békeszerződés megelőző politikai döntések alternatív kimeneteleinek vizsgálatát mutatta be - a *Mi lett volna, ha...?* kérdések kifejtésével. Habár sokan "történelmietlenként" tekintenek a *Mi lett volna, ha...?* kérdésekre, mégis kulcsfontosságú e kérdéseket feltenni annak érdekében, hogy jobban megismerhessük egy adott kor-, vagy korszak alternatív lehetőségeit. Az irodalomban klasszikus példa erre Victor Hugo *Nyomorultak* című könyvében a Waterloo-i csata egy más végkimenetelére való spekulálás, vagy a kortárs szerzők közül Niall Ferguson, vagy Andrew Roberts. Ellenpélda pedig Richard J. Evans *Altered Pasts* című műve, melyben kritikus szemmel taglalja az író azt, hogy miért felesleges alternatív univerzumokkal foglalkozni, és kitér a *wishful thinking* elméletre is. Dr. Ablonczy Balázs három fő-, és kettő kevésbé jelentős *Mi lett volna, ha...?* kérdésre tért ki az előadása során. Ugyan konkrét választ teljességgel lehetetlen adni az ilyen típusú kérdésekre, a történész szerint mégis érdemes lehet néhány lehetséges opció figyelembe vételével végig vinni a történelem eseményeit.

1. Mi lett volna, ha az Osztrák-Magyar Monarchia megnyeri az I. világháborút?

Az első kérdés összetett, mivel egy bizonyos szemszögből nézve megtörtént esemény lehetőségét boncolgatja. A bolsevik Oroszország a Breszt-Litovszkban kötött különbéké következtében 1918-ban kilépett a háborúból. A szerződés elég kedvezőtlennek bizonyult a háborúból kilépő félnek, így tulajdonképpen már ez sikerként könyvelhető el. 1918 májusában azonban Bukarestben is szerződést kötöttek, amely eredménye szintén kedvezőnek bizonyult az Osztrák-Magyar Monarchia számára. Még a háború során hasonló sikereket értek el a központi hatalmak - említésre méltó például az olasz fronton vívott offenzíva. A Német Császárság növekvő befolyásával azonban megpecsételődött az Osztrák-Magyar Monarchia sorsa - a nagyhatalmak semmiképpen nem engedhették meg a német befolyás jelentős terjeszkedését, így hiába számított a 14 nemzetiséget és 7 felekezetet összetartó monarchia

erősnek, előbb vagy utóbb így is, úgy is felosztásra került, főleg IV. Károly 1917-es tavaszi különbéke kísérletei és ígéretei után, valamint a felerősödő nemzetiségi törekvések miatt (példa: cseljabinszki incidens).

2. Mi lett volna akkor, ha Tisza Istvánt nem gyilkolják meg 1918. október 31-én?

A nagy formátumú, am a közvélemény előtt népszerűtlen politikus a háború alatt sokak számára a hadviselési politika felelőse lett. Az akkori közhiedelemmel ellentétben Tisza István eleinte nem akart hadüzenetet küldeni a szerbeknek a szarajevói merénylet követően, ám a németek elkötelezett támogatása miatt végül mégis beadta a derekát. 3 évig még miniszterelnökként tevékenykedett, majd lemondott. Sokan a "háború mellett kitartó, szimbolikus alakként" tekintettek rá, ám valószínűleg, ha nem is sikerül ellene a merénylet, akkor sem tudott volna nemzetvezérként honvédő háborút vezényelni 1918-ban a későbbiekben nemzeti törekvések ellen ("nem egy Kossuth Lajos"). Tisza István tudatában volt, hogy népszerűtlen, olyannyira, hogy halála után is még sok évig elítélték - temetésén a saját falujának lakói rongálták meg a koporsóját. Azt is tudta Tisza István, hogy előbb vagy utóbb béke lesz, viszont ennek érdekében ő semmit sem tudott tenni, politikai pályáját a békekonferencia után remélte folytatni. Utódja, Károlyi Mihály, eleinte sokak - köztük a későbbi miniszterelnök, Teleki Pál - bizalmát élvezte korai sikerei miatt, de hamarosan a problémák keletkezésével megszűnt a támogató tábora. Hogyha Tisza István életben is marad, nem térhetett volna vissza miniszterelnöki pozíciójába, így az ország jólétének és megvédésének érdekében sem tudott volna olyan sokat tenni.

3. Mi lett volna, hogyha Károlyi Mihály nem szerelteti le a hazatérő hadsereget?

Egy hadsereg leszerelésénél három fő kulcsfontosságú szempont betartására kell törekedni: a katonák fegyvereinek elvételére; egészségügyi szűrések bevezetésére; és a munkaerőpiacra való reintegrálás biztosítására. Ezek a lépések részben még sikerültek is a Károlyi-kormánynak, ám a körülbelül 1,1 millió hazatérő veterán közül csak 380 ezer jött zárt alakulatban, vagyis tisztességesen szolgáltatva le a fegyverét. 1918. november végén 60 ezer katona fenntartását engedélyezik Magyarországnak, ám a valóságban csak 37 ezren maradnak a hadseregben, ugyanis a magyar férfiak már nem akarnak az országért hazafiasan kiállni, megszűnik a harciasság eszméje. A későbbi Tanácsköztársaság idejében 200 ezer fős, viszonylag jól megszervezett, hadsereget építettek ki, így ha a hadsereget nem szerelték volna le, megadódhatott volna az esély a sikerre a Felvidéken a területek megtartásáért és visszafoglalásáért indított hadműveletek és harcok során.

4. Mi lett volna akkor, ha a Tanácsköztársaság sohasem alakul meg?

Párizsban 1919-re nagyjából kialakították és meghúzták a végleges trianoni határokat, így az ország területének változása nem történt volna másképpen. Talán kicsit kedvezőbb lehetett volna mégis, mivel a kiküldött delegációnak több esélye lett volna a módosítási kérelmek elfogadtatására, hiszen a konferencián már ekkoriban jelentős volt a kommunista-ellenesség. ("Úgy néztek a kommunistákra ott, úgy kezelték őket, minthogyha legalábbis a *Walking Dead*-ből jöttek volna.") Viszont megemlítenéd, hogy a nemzetiségi utódállamok a végleges gyarapodásaiknál is még több területet szerettek volna magukénak tudni.

5. Mi lett volna akkor, ha Magyarország nem írja alá a trianoni békeszerződést?

A korabeli magyar politika egyetlen döntési szituációja volt a kérdés. Eleinte sokan elleneztek a békeszerződés aláírását, még - Apponyi Albert és Teleki Pál - a küldött delegáció tagjai is kételkedtek (sőt, Apponyi Albert eleinte el sem kívánt menni a Trianon palotába). 1920 áprilisában Teleki Pál Lóczy Lajosnak írt levelében megfogalmazza és elismeri, hogy szükség van a békeszerződés aláírására, mivel az ország ekkorra komoly ellátási gondokkal küzdött (fűtési problémák, közlekedési gondok, valamint még kenyérhiány is beütött az országban). Teleki leírta, tart attól, hogy amennyiben elutasítják a békeszerződés aláírását, a korábban kiszorított román hadsereg ismét behatol az országba a nekik ígért területekért. A konklúzió az lett, hogy végül szinte egységesen megállapodtak a magyar politikusok a trianoni békeszerződés aláírásában, mivel féltek attól, hogy az elutasítás fejében további komoly megtorlás és veszténivaló várja Magyarországot.

Összegzésképpen kifejezetten informatív, de még annál is inkább elgondolkodtató előadást lehetett meghallgatni az ország egy évszázaddal ezelőtti helyzetéről mindössze 45 percen, valamint egyértelműen belátható, hogy a Mi lett volna, ha...? jellegű kérdések nem történelmietlenek, sőt, kifejezetten fontosak történelmünk megismeréséhez és megértéséhez.

Szöveg: Koszteleczy Dalma 11. B osztályos tanuló, Dr. Ablonczy Balázs, Seres Erzsébet

Képek: Seres Erzsébet

